

NÁVRH PŘÍRODNÍ PAMÁTKY BRANDÝSEK

The proposal of natural landmark Brandýsek (East Bohemia, Czech republic)

Josef RUSŇÁK

Správa CHKO Železné hory, Náměstí 317, 538 25 Nasavrky;
e-mail: rusnak@schkoccr.cz

Aim of the work is bring contemporary botanical state of proposed Nature Monument Brandýsek.

Keywords: plant, botanical, botany, exploration, nature, reserve, protection, conservation, biology, oecology

Metodika

Lokalita byla procházena v liniích v roce 2004 v měsících květen, červenec a srpen. Pro zápis druhů byl použit program Survey, tzn. taxonomická nomenklatura je sjednocena podle botanického klíče (KUBÁT et al. 2002). Hodnoceny byly pouze vyšší rostliny. Ohrožení a ochrana druhů je sjednocena s prací PROCHÁZKY (2001). Seznam druhů byl srovnáván s předešlým průzkumem VKP, který provedl FALTYS (1984).

Stručný popis území a charakteristika jeho přírodních poměrů

Část navrhované přírodní památky (dále PP) je již dlouhá léta evidovaná pouze jako významný krajinný prvek (VKP) pod kódem AOPK ČR 11023. Bližší ochranné podmínky nebyly pro tuto lokalitu stanoveny. Hlavní příčinou přirozené lesní dřevinné skladby je omezená možnost hospodařit, která je dána sníženou přístupností území.

Lesní pozemky byly využívány k příležitostné těžbě. Po dlouhá léta se hospodařilo na příkrých svazích spíše výběrným způsobem než sečí. Pro nevhodnost terénu bylo podporováno přirozené zmlazování. Přesto v některých porostech můžeme zaznamenat obnovní způsob sečí s následnou obnovou stanovištně nepůvodními dřevinami.

Více než sto kilometrů dlouhý tok Tiché Orlice je provázen řadou významných přírodních lokalit. Výjimkou není ani střední tok Tiché Orlice mezi Ústím nad Orlicí a Chocní, kde se řeka zařezává do souvrství usazených hornin křídového stáří a vytváří údolí s příkrými, nezřídka skalnatými svahy a místy s širší nivou. Samotná navrhovaná PP se rozkládá na pravém břehu řeky Tichá Orlice, východně od města Brandýs nad Orlicí, na příkrém svahu se sklonitostí místy dosahující 35°, jinde pak vytvářející i příkré skalní srázy v nadmořských výškách od 300 do 410 m n. m. (viz obrázek 1: Hranice PP Brandýsek).

Podloží jsou již výše zmíněné horniny křídového stáří. Jedná se o spongilitické a písčité slínovce, které bychom mohli pro zjednodušení a obtížnou rozlišitelnost (těchto variabilních jemnozrnných sedimentů) označit souhrnným názvem opuky. Tyto horniny často vystupují na povrch ve formě skalních výchozů, které mají mnohdy i více než 10 m výšky, a ve formě skalních stěn.

Potenciální vegetací území je černýšová dubohabřina (*Melampyro nemorosi-Carpinetum*) [NEUHÄUSLOVÁ et al., 1998].

Obr. 1: Hranice navrhované PP Brandýsek.

Fig. 1: The border of proposed NM Brandýsek.

Celé navrhované PP dominují bučiny „pralesovitého“ charakteru (místo padlé stromy) s mírně ruderalizovaným podrostem: *Mercurialis perennis*, *Circaea intermedia*, *Senecio ovalis*, *Urtica dioica*, *Galium odoratum*, *Neottia nidus-avis* (4 jedinci), *Carex pilosa* (porost při horním okraji na hranici s polem). Tyto bučiny na příkřejších svazích s orientací na SZ přecházejí do (1) suťových společenstev as. *Aceri-Carpinetum* s *Acer pseudoplatanus*, *Acer platanoides*, *Carpinus betulus*, *Tilia cordata*, *Hepatica nobilis*, *Campanula rapunculoides* a as. *Mercuriali-Fraxinetum* s *Fraxinus excelsior* a *Mercurialis perennis* a (2) dubohabřin as. *Melampyro nemorosi-Carpinetum*; typický výskyt *Carpinus betulus*, *Tilia cordata*, *Corylus avellana*, *Mercurialis perennis*, *Hepatica nobilis*, *Melampyrum nemorosum*, *Pulmonaria obscura*, *Asarum europeum*, *Lathyrus vernus* a dalších.

Asi největší celistvé opukové skalní stěny v navrhované PP jsou podél silnice. Opuka je jemně vodorovně rozpraskaná a hostí množství chasmodytů jako např.: *Hylotelephium telephium* a *H. maximum*, *Conyza squarrosa*, *Geranium robertianum*, *Impatiens parviflora*, *Solanum dulcamara*, *Mycelis muralis*, *Swida sanguinea*, *Hieracium lachenalii*, *Rubus caesius*, *Echium vulgare*, *Circaea lutetiana*, *Cardaminopsis arenosa*, *Melica transilvanica*, *Humulus lupulus*.

Významnou turisticky atraktivní dominantou celé navrhované PP jsou trosky hradu Brandýs, které jsou i s jeho blízkým okolím většinou zarostlé mezofytními (*Corylus avellana*, *Swida sanguinea*, *Crataegus* sp., *Rosa canina*) a ruderalními (*Sambucus nigra*) křovinami. Ve světlejších částech se můžeme setkat s *Euphorbia cyparissias*, *Origanum vulgare*, *Conyza squarosa*, *Artemisia vulgaris*, *Thymus pulegioides*, *Picris hieracioides*, *Torilis japonica*, *Hylotelephium maximum*.

Byly zaznamenány následující ohrožené a chráněné druhy rostlin.

Tab. 1: Ohrožené a zvláště chráněné druhy rostlin zjištěné v navrhované PP Brandýsek.

Fig. 1: Endangered and specially protected plants discovered in proposed NM Brandýsek

Název druhu	Aktuální početnost nebo vitalita populace v ZCHÚ	Stupeň ohrožení dle PROCHÁZKY (2001) a 395/1992 Sb.	Popis biotopu druhu
jedle bělokora (<i>Abies alba</i>)	jedinci	C4a	Příměs bučin.
běložáčka větevnatá (<i>Anthericum ramosum</i>)	desítky	C4a	Na skalních výchozech.
dříšťál obecný (<i>Berberis vulgaris</i>)	jedinci	C4a	Na skalních výchozech.
ostřice chlupatá (<i>Carex pilosa</i>)	stovky	Ve V. Čechách roztr. až vzácně	Bučiny.
lýkovec jedovatý (<i>Daphne mezereum</i>)	jedinci	C4a	Roztroušené ve světlejších lesích.
chrastavec křovištní (<i>Knautia drymeia</i>)	stovky	C4a	Typický východočeský lesní chrastavec. Na okrajích dubohabřin a v křovinách.
lilie zlatohlavá (<i>Lilium martagon</i>)	stovky	C4a, §3	V suťových lesích.
měsíčnice vytrvalá (<i>Lunaria rediviva</i>)	jedinci	C4a, §3	V suťových lesích.
hlízník hnízdák (<i>Neottia nidus-avis</i>)	jedinci	C4a, CITES	Ojediněle v celé ploše PP.
rozchodník nachový (<i>Hylotelephium telephium</i>)	stovky	C3	Skalní výchozy, zřícenina hradu.
jilm vaz (<i>Ulmus laevis</i>)	jedinci (zmlazení)	C4a	Zmlazení v suťových lesích.

Zaznamenané taxony

Abies alba, *Acer campestre*, *Acer platanoides*, *Acer pseudoplatanus*, *Acinos arvensis*, *Actaea spicata*, *Ajuga genevensis*, *Anthericum ramosum*, *Arabis glabra*, *Arabis hirsuta*, *Arenaria serpyllifolia*, *Artemisia vulgaris*, *Asarum europaeum*, *Asplenium trichomanes*, *Astragalus glycyphyllos*,

Berberis vulgaris, *Brachypodium sylvaticum*, *Campanula trachelium*,

Carex digitata, *Carex pilosa*, *Carex sylvatica*, *Carpinus betulus*, *Circaea intermedia*, *Clinopodium vulgare*, *Cornus sanguinea*, *Corylus avellana*, *Crataegus* sp., *Cystopteris fragilis*,

Daphne mezereum, *Dryopteris filix-mas*,

Echium vulgare, *Epilobium montanum*, *Euonymus europaea*, *Euphorbia cyparissias*,

Fagus sylvatica, *Fraxinus excelsior*,

Galeobdolon montanum, *Galeopsis bifida*, *Galium odoratum*, *Geranium columbinum*, *Geranium phaeum*, *Geranium robertianum*, *Geum urbanum*,

Hedera helix, *Hepatica nobilis*, *Hieracium lachenalii*, *Hieracium murorum*, *Hieracium sabaudum*, *Humulus lupulus*, *Hylotelephium maximum*, *Hylotelephium triphyllum*, *Chelidonium majus*,

Impatiens parviflora, *Inula conyza*,

Knautia arvensis, *Knautia drymeia* subsp. *drymeia*,

Lamium album, *Lamium maculatum*, *Larix decidua*, *Lepidium campestre*, *Lilium martagon*, *Lonicera xylosteum*, *Lunaria rediviva*, *Luzula pilosa*,

Melica nutans, *Melica transsilvanica*, *Mercurialis perennis*, *Mycelis muralis*,

Neottia nidus-avis,

Origanum vulgare, *Oxalis acetosella*,

Picea abies, *Picris hieracioides*, *Pinus nigra*, *Pinus sylvestris*, *Poa angustifolia*, *Poa nemoralis*, *Potentilla argentea*, *Prunus spinosa*, *Pseudotsuga menziesii*, *Pulmonaria obscura*,

Ranunculus bulbosus, *Ribes uva-crispa*, *Robinia pseudacacia*, *Rosa canina*, *Rubus caesius*,

Sambucus nigra, *Sambucus racemosa*, *Sedum acre*, *Senecio ovatus*, *Sisymbrium officinale*, *Solanum dulcamara*,

Thymus pulegioides, *Tilia cordata*, *Torilis japonica*, *Trifolium medium*,

Ulmus laevis, *Urtica dioica*,

Viburnum opulus, *Viola reichenbachiana*

Pozn.

Při botanickém průzkumu byl zaznamenán výskyt několika jedinců mloka skvrnitého (*Salamandra salamandra*-§2) a slepýše křehkého (*Anguis fragilis*-§2).

Závěr

Při botanickém průzkumu bylo zaznamenáno 100 taxonů cévnatých rostlin včetně 11 ohrožených nebo chráněných druhů.

Navrhujeme stávající VKP s určitým rozšířením vyhlásit jako přírodní památku s hlavním cílem udržet přírodě blízké lesní porosty dubohabřin, bučin a suťových společenstev, dále pak společenstva skal a skalních štěrbin s výskytem ohrožených druhů rostlin a živočichů.

Summary

There were recorded 100 plant species (11 endangered) in proposed NM Brandýsek by botanical exploration.

Literatura

- FALTYS V., 1984: Evidenční list Registrované lokality „Brandýsek“. *Navrhovatel, depon. in AOPK Pardubice.*
- KUBÁT K., HROUDA L., CHRTEK J. jun., KAPLAN Z., KIRSCHNER J. & ŠTĚPÁNEK J. [eds.], 2002: Klíč ke květeně České republiky. *Academia, Praha.*
- NEUHÁUSLOVÁ et al., 1998: Mapa potenciální přirozené vegetace ČR. *Academia, Praha.*
- PROCHÁZKA F. [ed.], 2001: Černý a červený seznam cévnatých rostlin České republiky (stav v roce 2000). – *Příroda, Praha, 18: 1-166.*

Došlo: 20.3.2006

